

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 12/3 2023 s. 990-1008, TÜRKİYE

Araştırma Makalesi

KERBELA'NIN BED SURETLERİ

Emre VURAL*

Geliş Tarihi: 27.04.2023

Kabul Tarihi: 24.06.2023

Öz

Dünyadaki en büyük gerçekliklerden birisi hiç kuşku yok ki ölümdür. Ölüm, ölen kişi için farklı bir dünyaya yolculuk olsa da onu sevenler için üzüntünün ve kederin vücut bulmuş hâlidir. Ölen kişinin ardından yakılan ağıtlar, söylenen sözler yazılı ve sözlü edebiyatımızda yerini almıştır. Bu edebiyat ürünleri içerisinde mersiyeler de önemli bir yer tutar. Ölen kişiye duyulan sevgi, ona gösterilen saygı mersiyeler aracılığı ile dile getirilse de mersiyelerde sevilen kişinin ölümüne neden olan kişiler için de alçaltıcı ve hakaret edici ifadeler yer verilmektedir. Ölen kişi toplum tarafından ne kadar sevilip sayılıyorsa şairler de ölen kişiye mersiye yazmaya o kadar önem vermiştir. Bu tür mersiyelerden birisi de Kerbela mersiyeleridir. Hz. Hüseyin'in ve ailesinin şehit edilmesi sonucunun gerçekleştiği Kerbela olayı neticesinde klasik Türk edebiyatında bir taraftan bu olayın vermiş olduğu derin üzüntü anlatılırken bir taraftan da bu elem verici olayda eylemlerde bulunan kişilerin isimleri ve yapmış olduğu faaliyetler hakkında şairler bilgi vermiştir. Çalışmamızdaki asıl amaç Kerbela mersiyelerinde ismi bir şekilde siyasi veya askerî olarak Hz. Hüseyin'in şehit edilmesi olayına karışmış olan kişilerin hangi faaliyetlerde bulunduğunu ve şiirlerde hangi ifadelerle anıldıklarını ortaya koymak olacaktır.

Anahtar Sözcükler: Kerbela, mersiye, maktel, Hz. Hüseyin.

WORSE FACES OF KERBALA

Abstract

There is no doubt that one of the greatest realities in the world is death. Although death is a journey to a different world for the deceased, it is the embodiment of sadness and grief for those who love it. The laments and words spoken after the deceased have taken their place in our written and oral literature. Among these literary works, elegies also have an important place. Although the love for the deceased and the respect shown to him are expressed through dirges, degrading and insulting expressions are also included in the dirges for the people who caused the death of the loved one. The more the deceased is loved and respected by the society, the more the poets attached importance to writing an elegy to the deceased. One of these laments is the Karbala Lamentations. As a result of the Karbala incident, where Hussein and his relatives were martyred, in classical Turkish literature, on the one hand, the deep sadness caused by this event was told, on the other hand, the poets gave information about the names of the people who took action in this sad event and the activities they had done. The main purpose of our study will be to reveal what activities the people who were involved in

* Dr.; Amasya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi ABD, emre.vural@amasya.edu.tr.

the martyrdom of Hüseyin, politically or militarily, were involved in the Karbala elegies and with what expressions they were mentioned in the poems.

Keywords: Kerbala, lament, elegy, Hz. Hüseyin.

Giriş

Hayatın içerisinde yer alan her türlü olayı ve olguyu bünyesinde barındıran klasik Türk edebiyatında hayatın sonlanması ile başlayan bambaşka bir yolculuk olan ölüm ile ilgili şiirler de bulunmaktadır. Dünya hayatından iz bırakarak ahirete intikal eden kişiler için yazılan ve mersiye olarak adlandırılan bu şiirler, zamanla kapsamını genişletmiştir. Yüzyıllar süren zaman diliminde insanların yanı sıra şehirlere hatta şairlerin değerli olarak gördükleri hayvanlara dair yazılmış mersiyele rastlanmaktadır (İsen, 1994, s. 134). Bu mersiyelelerin ortak noktası ise elbette ki ölümden üzüntü duyulan kişiye, nesneye, şehre ve diğer unsurlara karşı hissedilen duyguları dile getirmektir.

İslam öncesi Türk kültüründe sagu, sonraki dönemlerde ağıt ve mersiye olarak adlandırılan ölüm şiirleri; ortak bir tema ile oluşturulmuş olmalarına rağmen hem farklı isimlerle adlandırılmış hem de farklı üslup özelliklerini muhteva etmiştir. Her ne kadar kaynaklarda mersiye kavramına karşılık olarak sagu veya ağıt kavramı ima edilse de bunların her birinin farklı özelliklere sahip olduğunu belirtmek gerekir. Zira halk şiirinde ağıt yerine mersiye, divan şiirinde de mersiye yerine ağıt kavramlarının kullanılmadığı görülür. Ölünün ardından çeşitli duyguların terennüm edildiği bu şiirlerde, dahil olunan medeniyet dairesine ve sosyal tabakaya göre üslup farklılıkları bulunmaktadır (Tavukçu, 2009, s. 60-71).

Mersiyele kaleme alınırken şairlerin birçok nazım şekline faydalandığı görülür. Belirli bir nazım şeklinin zorunlu olmadığı bu türde en çok kullanılan nazım şekilleri sırasıyla; terakib-bend, kaside, terci-bend, murabba‘, müseddes, gazel, kıt‘a, muaşşer, muhammes, tahmis, müsemmen ve mesnevidir. Ölüm temasının şiirlerin merkezinde bulunduğu mersiye türü; dünyanın geçiciliği, gaddarlığı ve zalimliği, feleğe sitem, yas, övgü, olayın tasviri ve dua, temenni olmak üzere beş bölümden oluşmaktadır (İsen, 1994, s. 14-22). Bütün mersiyelelerde bahsettiğimiz bölümlerin tamamı olmamakla beraber mersiyelelerin büyük çoğunluğunda bu bölümlerin olduğunu söyleyebiliriz. Özellikle gazel ve kıt‘a nazım şekilleri ile yazılan mersiyelelerde beyit sayısı daha az olduğundan dolayı bazı bölümler bulunmaz.

Mersiyelelerde ölen kişinin ardından duyulan üzüntü başat unsur olarak dile getirilse de mersiyelelerde ölen kişinin değerli yönleri, meziyetleri gibi unsurlar dile getirilir; ölünün yakın çevresine ve onu sevenlere sabırlar dilenir, bunun yanı sıra da ölen kişinin ölümünde suçu veya hatası bulunan kişilerin isimleri de çeşitli sıfatlarla zaman zaman zikredilir. İslam dünyasının en acı olaylarından birisi olan Hz. Hüseyin ve ailesinin şehadetini konu alan Kerbela mersiyeleleri de bu bağlamda ele alınabilecek mersiyeledendir. Klasik Türk edebiyatında kaleme alınan Kerbela mersiyelelerine bakıldığında görülen ortak özellikler, Hz. Hüseyin ve ailesinin Kerbela’da çekmiş olduğu büyük sıkıntılar ve ona karşı duyulan büyük sevgidir. Mersiyele içerisinde ayrı bir yere konumlandırabileceğimiz Kerbela mersiyelelerinin genel isimleri ise Kerbela, Âl-i abâ mersiyeleleri veya Maktel-i Hüseyin’dir:

“Türk edebiyatında da ölenin kaybından duyulan üzüntüyü dile getirmek, o kişinin iyi taraflarını anlatmak ve ona karşı şairin ilgisini ifade etmek, kadere rıza göstermek, dünyanın geçiciliğini vurgulamak, ölünün yakınlarını sabır ve metanete davet etmek gibi hususların ele alındığı bu lirik şiirlerin din ve devlet büyükleriyle

yakın akrabalar yanında özellikle Hz. Hüseyin ve Kerbelâ şehidleri için yazıldığı görülmektedir. Dinî-tasavvufî Türk edebiyatında, bilhassa Alevî-Bektaşî şiirinde mevcut mersiyelerde bir taraftan Ehl-i beyt sevgisi anlatılırken diğer taraftan Hz. Hüseyin'in Kerbelâ'daki şehâdetinin ıstırabı, ona duyulan sevgiyi ifade eden örnekler Kerbelâ veya Âl-i abâ mersiyeleri olarak anılmıştır" (İsen, 2004, s. 218-219).

Kerbelâ'da şehit edilen kişinin Hz. Peygamber (s.a.v.)'in torunu Hz. Hüseyin olması ve bu ölümün son derece trajik bir şekilde meydana gelmesi, bütün İslam aleminin dikkatini çekmiş ve bu konuda bütün İslam coğrafyasında mersiyeler kaleme alınmıştır. Konuyla ilgili ilk mersiyelere Arap edebiyatında rastlanır.¹ Olayın Arap coğrafyasında meydana gelmesi ve Arap yarımadasının İslam dinine yoğun bir şekilde intisap etmesi bunun nedenlerinden birisidir. Sonraki zamanlarda ise İslam dinine mensup olan Fars ve Türk edebiyatlarında da mezkûr konuyla ilgili mersiyeler kaleme alınmıştır. İslam dünyasını derinden sarsan bir hadise olan Kerbela olayının sadece dini bir boyutu yoktur. Bu olayla birlikte siyasi açıdan da İslam dünyasında çeşitli ayrılıklar meydana gelmiştir. İşte bu ayrılıkların neticesinde ortaya çıkan Şiîliğin İran coğrafyasında hüküm sürmesi vesilesiyle de bizzat yöneticiler, şairleri Kerbela olayını anlatan şiirler yazmaları konusunda teşvik etmişlerdir:

"Hz. Hüseyin'in Kerbelâ'da siyasî amaçlar uğruna hunharca şehid edilmesi müslüman kamuoyunun vicdanında derin yaralar açmış ve ilk günlerden itibaren konuyla ilgili çok sayıda eser kaleme alınmıştır. Bunların başında "maktel-i Hüseyin"ler gelir. Hz. Hüseyin'in şehid edilmesini anlatan bu eserler özellikle Arap, Fars ve Türk edebiyatlarında önemli bir yer tutmaktadır. Konuyla ilgili en önemli eser hiç şüphesiz klasik İslâm tarihçilerinin de alıntı yaptıkları Ebû Mihnef'in (ö. 157/773-74) Maktelü'l-Hüseyin'idir. Fars edebiyatında özellikle Şiîliğin resmî mezhep kabul edildiği Büveyhîler ve Safevîler döneminde idarecilerin de teşvikiyle pek çok müellif çeşitli maktel-i Hüseyin'ler kaleme almıştır" (Üzüm, 1998, s. 522).

Kerbelâ hadisesinde şehit düşen kişilere toplum tarafından atfedilen kutsiyet ve onlara karşı duyulan sevgi, bir anlamda Türk edebiyatındaki diğer bütün mersiyeleri etkilemiştir. Klasik mersiyelerde ölen kişi anlatılırken çoğunlukla onunla birlikte Hz. Hüseyin ve Kerbelâ şehitleri de anılır:

"Mersiyelerde, ölenlerin matemî, yakınların veya dostların taziyesi, toplumun önde gelen kişilerinin vefatına duyulan üzüntünün dile getirilmesi, din ulularının, özellikle de Hz. Hüseyin ve Kerbela şehitlerinin anılması, ölenin övülmesi, kadere rıza gösterilmesi, dünyanın geçiciliğinin vurgulanması, cenaze sahiplerinin sabır ve metanete davet edilmesi gibi konular ele alınır" (İsen, 1994, s. 3).

Klasik Türk edebiyatındaki mersiyelere bakıldığında en çok işlenen ve en hacimli yeri işgal eden konu, Hz. Hüseyin ve yakınlarının Kerbelâ'da şehit edilmesidir (Köksal, 2010, s. 351). Hatta klasik edebiyatın özelinde mersiye denilince akla ilk gelen Hz. Hüseyin ve beraberindekiler için yazılan Kerbelâ mersiyeleridir. Böyle bir algının ortaya çıkmasında Hz. Hüseyin'in Hz. Peygamber (s.a.v.)'in torunu olması, Hz. Hüseyin'in vefatından dolayı ortaya çıkan siyasi hareketler ve tekke edebiyatının etkisi olduğunu söyleyebiliriz. Şeyh divanlarının çoğunda Âl-i Abâyı öven ve onlara duyulan saygıyı dile getirilen methiyeler, Kerbelâ faciasını anlatan şiirler ve mersiyeler yer alır (Çağlayan, 1997, s. 34).

¹ "Kerbelâ hadisesini dile getiren ve bu acıyı paylaşan Arap şairleri, dönemin siyasi iktidarı tarafından baskıya uğramış, hatta bu konuda şiir yazan bazı şairler cezalandırılmıştır. Bundan dolayı hadisenin vuku bulduğu dönemlerde söylenen şiirler gereği kadar çok olmadığı görüldüğü gibi Ehl-i Beyt muhibbi olan şairler de iktidardan çekindikleri, biraz da çıkarları gereği bu konu ile ilgili şiirler yazmaktan çekinmişlerdir" (Yılmaz, 2016, s. 326).

Kerbelâ mersiyelerine özellikle Alevî-Bektaşî şairlerin ayrı bir önem attettiklerini, duygu ve düşüncelerini daha derin ve daha acıklı bir şekilde ifade ettiklerini belirtmek gerekir. Mezkûr şairlerin mersiyelerine bakıldığında feryadın ve fğanın derin bir lirizmle harmanlandığı bunun yanı sıra duyulan öfke ve kine bağlı olarak bedduaların Kerbelâ olayında parmağı bulunanlara şiddetli bir şekilde yöneltildiği görülür. Ayrıca bu mersiyelerin önemli bir kısmında Kerbelâ olayına karışanların yanında daha önceki dönemlerde Hz. Peygamber (s.a.v) ve Hz. Ali'ye karşı yanlış tutum ve davranışlarda bulunan kişi ve topluluklar da şiddetle eleştirilir. Ümeyye ailesine, bu ailenin bir kolu olan Süfyânilere ve Şam halkına yöneltilen eleştiriler bu minvalde değerlendirilebilir.

Mersiyelerde konu ölüm olduğu için şairlerin dile getirdiği duygular birbirlerine oldukça benzemektedir. Bu durum da mersiyelerde birbirini tekrar eden ifadelerin ve tekdüze üslubun oluşumuna sebebiyet vermiştir. Kerbelâ mersiyelerinin ise diğer mersiyelerden özellikle dua ve beddua noktasında ayrıldığını söyleyebiliriz (Aktaş, 2013, s. 14). Dua ve beddua kavramlarının mersiyelerde bulunması alışagelen bir durumken Kerbelâ mersiyelerinde bunun boyutunun değiştiği görülür. Yaşanılan talihsiz olaylar neticesinde ortaya çıkan derin acının vermiş olduğu hissiyatla şairler, duygularını en yoğun şekilde yaşamış ve bu durumu şiirlere aksettirmişlerdir. Şairlerin büyük kısmı, mersiyelerin beddua bölümünde ya Hz. Hüseyin'in şefaatine nail olmaktan ya da Yezid'e karşı duyulan nefretin sonucu olarak ona ve çevresindekilere lanet içeren ifadelerden bahseder:

“Eceli ile normal biçimde ölen kimseler için yazılan mersiyelerde bu bölüm yer almamaktadır. Hz. Hüseyin'in zulmen öldürülüşü toplumu rahatsız etmiştir. Toplumumuzda hoş görülmemesine rağmen bu olayda dahli olanlara beddua edilmiştir. Hz. Hüseyin'in şehadeti olayında Yezid'e eliyle, diliyle karşı koyamayanlar, engel olamayanlar öfkelerini içlerinde saklayamazlar. Bu öfkelerini açığa vurarak Yezid'i ve yandaşlarını lanetlemeye başlarlar” (Çiftçi, 2008, s. 20).

Klasik Türk edebiyatındaki Kerbelâ mersiyelere bakıldığında bu olayı gerçekleştiren güç ve iktidar sahibi kişilerin isimlerinin tamamının şiirlerde geçtiği görülür. Başta Emevî halifesi Yezid olmak üzere, Kûfe valisi Ubeydullah b. Ziyâd, ordu komutanı İbni Sa'd, Hz. Hüseyin'i şehit eden kişi olduğu iddia edilen Şimr olmak üzere birçok kişi için şiirlerde aşağılayıcı ifadeler kullanılmış, yeri geldikçe bu kişilere beddualar edilmiştir. Kerbelâ mersiyelerinde olaya doğrudan müdahale etmemelerine karşın dolaylı olarak etki eden kişi ve topluluklar için de şairler aşağılayıcı ifadeler kullanmışlardır.

Çalışmamızın amacı klasik Türk edebiyatında kaleme alınmış Kerbelâ mersiyelerinden hareketle Kerbelâ'da meydana gelen ve Hz. Hüseyin'in şehit edilmesiyle sonuçlanan olaylarda sorumlu olan kişilerin tespitini yapmak sonrasında ise bu kişilerin mezkûr mersiyelerde hangi sıfatlar ile anıldıklarını ortaya koymak olacaktır.

2. Kerbelâ Mersiyelerinde Kötü Sıfatlarla Anılan Kişiler

2.1. Yezîd

Hz. Osman'ın ölümüyle meydana gelen olaylar neticesinde İslam dünyası daha önce hiç yüzleşmediği olaylar ile karşılaşmıştır. Bu dönemde halife Hz. Osman'ın vefatından hemen sonra bazı kesimler tarafından yeni halife olarak seçilen ve göreve getirilen Hz. Ali'nin meşruluğu meselesi, İslam coğrafyasında çok uzun süre devam eden ayrılıkları da beraberinde getirmiştir. Aynı saflar içerisinde yıllarca mücadele etmiş kesimler yaşanan olaylar neticesinde birbiri ile karşı karşıya gelmişlerdir. Cemel Vak'ası (656) (Müslümanlar arasındaki ilk iç savaş)

ile başlayan bu ayrılık, sonraki dönemlerde Hz. Ali ile Muâviye'nin karşı karşıya geldiği Sıffin Savaşı (657) ile devam etmiştir. Sıffin Savaşı sonucunda hilafeti ele geçiren Muâviye, saltanatı süresince yapmış olduğu pek çok icraat vesilesiyle eleştirilmiştir ama belki de onun en çok eleştirilen icraatı oğlu Yezîd'i veliaht tayin etmesidir:

“Halifeliği uzun bir mücadele sonunda ele geçirmiş olan Muâviye'nin en önemli ve en çok eleştirilen icraatı, kendisi hayattayken oğlu Yezîd'i veliahd tayin ederek ne geleneksel Arap siyasi kültürüne ne de İslam'ın şura prensibine uygun olan veliahtlık sistemini İslam tarihinde ilk defa tesis edip yerleşirmesi olmuştur” (Azizova, 2001, s. 31).

Muâviye'nin oğlunu veliaht tayin etmesi, o zamana kadar hilafet yöntemiyle² yöneticinin seçilmiş olduğu İslam coğrafyasında saltanatın tek bir ailenin emrine verilmesi anlamını taşıyordu. Bu da başta Hz. Hüseyin olmak üzere pek çok kişinin tepkisine neden olmuş, Yezîd'in saltanatı tıpkı babası Muâviye'nin saltanatı gibi sorgulanır hâle gelmiştir. Bu gelişmelerden sonra meydana gelen olaylar neticesinde de Yezîd, saltanatını tanımayan Hz. Hüseyin ve ailesini Kerbelâ'da şehit ettirmiştir.

Kerbelâ Vak'ası'nı ele alan mersiyelerin hemen hemen hepsinde Yezîd'e karşı bedduaların dile getirildiği görülür. Mezkûr şiirlerde adı en fazla kötü sıfatlarla anılan kişi Yezîd'dir. Bunun en önemli sebebi kuşkusuz Yezîd'in bu olayın gerçekleşmesinde rol alan en yetkin ve en nüfuzlu kişi olmasıdır. Saltanatı süresince sayısız gayri meşru faaliyetin yöneticisi konumunda olan Yezîd, yapmış olduklarının neticesinde sadece şairlerin değil aynı zamanda İslam toplumunun da hafızasında kötü sıfatlarla anılmıştır:

“İçki içen ilk halife olması dolayısıyla “el-humûr” (sarhoş) lakabıyla anılan Yezîd kendi döneminde gerçekleşen ve etkileri günümüze kadar gelen Kerbelâ Vak'ası, Harre Savaşı ve Mekke Kuşatması gibi icraatları yüzünden Müslümanların hafızasında İslâm tarihinin en kötü isimlerinden biri olarak yer etmiş, bu sebeple tekfir edilip lânetlenebileceğini söyleyenler olmuştur” (Kılıç, 2013, s. 514).

İslam diyarının halifesi olup yaptıklarıyla kötü bir şekilde anılan Yezîd'in belki de hayatında yaptığı en kötü icraat, Hz. Peygamber (s.a.v)'in torunu olan Hz. Hüseyin ve ailesini Kerbelâ'da şehit ettirmesidir. Yezîd'i bu icraatı vesilesiyle ele alan şairler, onu kâfir olarak görür. Şaibeli bir şekilde tahta oturması meselesinin de gündeme getirildiği aşağıdaki şiirde, Kerbelâ hadisesinin baş müsebbibi ve Hz. Hüseyin'in katili bilakis Yezîd'dir:

Görmemişdi ehl-i îmân kâfirün kallâşını
Sen çeküpsün ey Yezîd evvel nifâkun başını
Yaykadun hûn-ı Hüseyin'le Kerbelâ'nun taşını
Ya'ni dil-sûz eyledün nesl-i 'Alî yoldaşını
Nîtdün ey kâfir Hasan hulk-ı Rızâ'nun aşını
Yâ niçün kesdün Hüseyin-i Kerbelâ'nun naşını

Kıvatoğlu Emîn (Müseddes 174/1) (Dörtbudak, 2003, s. 181).

Babası Muâviye'nin hilafeti kaldırarak halifeliği saltanat haline getirmesi neticesinde İslam ülkesinin hükümdarı olan Yezîd'in bulunmuş olduğu konum itibari ile yapması gereken

² “Sözlükte ‘birinin yerine geçmek, bir kimseden sonra gelip onun yerini almak, birinin ardından gelmek/gitmek, yerini doldurmak, vekâlet veya temsil etmek’ gibi anlamlara gelen hilâfet kelimesi, terim olarak İslâm devletlerinde Hz. Peygamber'den sonraki devlet başkanlığı kurumunu ifade eder. Halife de (çoğulu hulefâ, halâif) ‘bir kimsenin yerine geçen, onu temsil eden kimse’ demektir ve devlet başkanı için kullanılır. Devlet başkanlığının bir adı da imâmettir. Devlet başkanına, Resûl-i Ekrem'in vekili olarak onun adına toplumu yönettiği için halife, önder ve lider olması sebebiyle de imam denildiği anlaşılmaktadır” (Avcı, 1998, s. 539).

işlerden birisi de İslam'ı yaymak ve İslam'ın hükümlerini (*da'vi-i İslam*) yerine getirmektir. Ancak, Hz. Hüseyin'i şehit ettiren bir kişide bu özelliklerin hiçbiri bulunmadığı gibi aksine kendisi de kafir olarak nitelenmiştir:

Ey Yezîd-i bed-likâ kâfir imişsin sen meger
Da'vi-i islâm idersin sende yok dînden eser
Aşkî (Terkîb-i Bend 1/15) (Çiftçi, 2008, s. 266).

Her ne kadar Muâviye hilafeti kaldırıp saltanatı getirerek oğlu Yezîd'i hükümdar olarak tayin etmişse de Yezîd'in hükümdarlığı halk tarafından hep sorgulanmıştır. Öyle ki aşağıdaki beyitte şair, Yezîd'in hükümdarlığının pazarda bir akçe değerinde bile olmadığını dile getirmiştir:

Yezîd'ün bîatı bir akçe değmez sûk-ı nekbetde
Bu bâzâra giren dâreynde mağbûn olur elbet
Hasîrîzâde Hâfız Mehmed (Gazel 1/4) (Çiftçi, 2008, s. 294).

Kerbela hadisesinde meydana gelen acı olaylar dile getirilirken sadece Yezîd'e beddua etmekle yetinilmemiş; aşağıdaki gibi bazı beyitlerde, Yezîd'in babası Muâviye tarafından dedesinin Ebû Süfyân olması (Aycan, 2020, s. 330) hasebiyle, onunla birlikte Süfyân ailesinin bütün fertleri eleştiri oklarının hedefi haline gelmiştir:

Ey Yezîd etbâ'una ecdâduna la'net senün
El-amân Süfyânîlerde zerrece yokmuş vefâ
Aşkî (Kasîde 2/8) (Arslan ve Erdoğan, 2009, s. 156).

Halife Hz. Osman'ın şehit edilmesinden sonra Hz. Ali ile mücadeleye giren ve Sıffin Savaşı neticesinde de hilafeti ele geçiren Muâviye, İslam dünyasının en çok tartışılan isimlerinden birisidir. Sıffin Savaşı'nda Muâviye'nin savaşı kaybedeceğini anladığı anda askerlerinin mızraklarının ucuna mushaf taktırarak savaşı hakem heyetine bırakması ve sonrasında halife seçilmesi (Yiğit, 2009, s. 107-108) İslam dünyasında öteden beri tartışılmalı ve Muâviye'nin hükümdarlığını sorgulatan olaylardan birisidir. Muâviye'nin hem bu savaş esnasındaki tavrı hem de halifeliği dönemindeki eylemleri – ki bunlardan en çok tartışılan Yezîd'in hükümdar olarak tayin edilmesidir- İslam coğrafyasında karışıklık çıkartan olaylardır. Bu sebeple aşağıdaki beyitte Azbî Baba, hem Yezîd'in babası Muâviye'yi mezkûr hadiseler vesilesiyle hem de Yezîd'i Hz. Hüseyin'i şehit ettirip İslâm âleminde karışıklık çıkarması vesilesiyle “vesvâs” olarak nitelendirmiştir:

Sen o vesvâs oğlı vesvâssun ki aslâ şübhe yok
Âdem olan hiç bu denlü cevri ide mi âdeme
Azbî Baba (Terkîb-i Bend 53/3) (Erol, 2002, s. 254).

Başta Hz. Hüseyin ve ailesini katletmek üzere Emevî saltanatı boyunca yapmış olduğu işler dolayısıyla tarih boyunca eleştirilen Yezîd, İslam dünyasına vermiş olduğu zararlar dolayısıyla İblis'ten bile daha aşağı olarak nitelendirilmiştir. Öyle ki İblis, Yezîd'in yapmış olduğu eylemleri yapmaktan şeytan olmasına rağmen haya eder:

Ol Yezîd-i bî-mürüvvet zâlimün itdiklerin
İrtikâb itmez bu fi'li kim ider iblîs hayâ
Kemterî (Terkîb-i Bend 3/11) (Özmen, 1998a, s. 617)

2.2. Şemir b. Zülcevşen

Kerbelâ Vak'ası'nın gerçekleşmesinde Yezîd'in emri altında bulunan ve Hz. Hüseyin'in şehit edilmesi olayına karışan kişilerden birisi de Şimr /Şemir'dir. Kerbelâ mersiyelerinin birçoğunda Yezîd'den sonra ismi en çok anılan kişi de Şimr'dir. Kendisi bizzat Hz. Hüseyin'i şehit eden kişi olarak algılanmış ve metinlerde katil sıfatıyla yer almıştır. Bununla birlikte tarihî metinlere bakıldığında Hz. Hüseyin'i kimin şehit ettiği konusunda tam bir ittifak yoktur ancak savaş sırasında Hz. Hüseyin'in etrafını saran askerlerden birinin de Şimr olduğu kesindir:

“Hz. Hüseyin, 10 Muharrem 61 (10 Ekim 680) tarihinde Şam'da bulunan Yezid'in emriyle, Kûfe valisi Ubeydullah b. Ziyad'ın tertip edip görevlendirdiği Ömer b. Sa'd komutasındaki ordunun hücumuyla, Şemr b. Zülcevşen, Havelî b. Yezid el-Asbahî, Zür'a b. Şerîk et-Temimî ve Sinan b. Enes en-Nehaî gibilerinin kılıç ve mızrak darbeleriyle Kerbelâ'da şehit edildi” (İbnü'l Esîr'den Akt. Algül, 2010, s. 91-92).

Bazı kaynaklarda Hz. Hüseyin'e saldırı emrini veren ve onun şehit edilmesine birinci derecede sebebiyet veren kişinin Şemir; bu emri uygulayarak Hz. Hüseyin'i şehit edenin de Sinân b. Enes Nehaî olduğu ifade edilmektedir:

“Hz. Hüseyin'e Şemir b. Zülcevşen'in emriyle her taraftan hücum edildi. Sinân b. Enes en-Nehaî önce bir harbe saplayıp onu yere düşürdü, sonra da atından inerek saçlarını ve daha sonra başını kesti; oradakiler de cesedini soyup her şeyini, ardından da çadırları yağmaladılar” (Fığlalı, 1998, s. 520).

Kerbelâ mersiyeleri üzerine doktora tezi hazırlayan Çağlayan (1997)'nin tespitine göre ise Hz. Hüseyin'i şehit eden Sinân, yapmış olduğu bu eylem sebebiyle Kerbelâ Vak'ası'nı anlatan ilk şiire de konu olmuştur:

“Hz. Hüseyin için söylenen ilk şiir, başını kesen Sinan bin Enes El-Nehaî'ye aittir. Fakat bu şiir, bu kötü işi gerçekleştiren kişinin üzüntüsünü ifade ettiği bir mersiye değil bilakis müjde verme ve mükâfât bekleme düşüncesiyle söylediği sözlerdir” (Çağlayan, 1997, s. 35).

Tarihî metinlerin birçoğu Hz. Hüseyin'i şehit eden kişinin Sinân b. Enes olduğu konusunda hem fikirdir. Ancak Kerbelâ mersiyeleri incelendiğinde Sinân'ın ismi birkaç yerde geçmektedir. Mezkûr mersiyelerin neredeyse tamamında Hz. Hüseyin'i şehit eden kişi olarak Şimr anılmaktadır. Aşağılayıcı ifadelerle ismi zikredilen Şimr, daha çok elinde bir hançer ile tasvir edilir:

Şimr-i Zi'l Cevşen-i mel'ûnun elinde hançer
Kesdi ma'sûm Hüseyin'in serini ol ebter
Ali Şâdî (Mesnevi 6/21) (Arslan ve Erdoğan, 2009, s. 133).

Kerbelâ kuşkusuz çok acı olaylara sahne olmuş bir coğrafyadır. Gerek Hz. Hüseyin ve ailesinin orada şiddetli bir muhasaraya tabi tutularak susuz bırakılmaları gerekse sonraki süreçlerde hem Hz. Hüseyin'in hem de ailesinin şehit edilmesi İslam dünyasının hafızasında tarifi zor acılar bırakmıştır. Bu elem verici hadisenin en acı kısmı ise kuşkusuz Hz. Hüseyin'in şehit edilmesidir. Onun şehit edilmesi ile Kerbelâ'da acı ve feryat göklere çıkmıştır. Bu bela tufanını başlatan kişi ise Şimr'dir:

Şimr-i mel'ûnun elinden kopdı tûfân-ı belâ
Al kızıl kana boyandı çün zemîn-i Kerbelâ
Dehşetinden ditredi 'arz u semâvât-ı 'alâ

‘Âlem-i ‘ulvîde rûh-ı Şîr-i Yezdân Ağlasun
Abdî (Murabba‘ 1/3) (Ertan 1997’den Akt. Arslan ve Erdoğan, 2009, s. 93).

Şimr, Kerbelâ olayını gerçekleştiren askerlerden sadece birisidir; bu tarihî hadisede yer almak için üstlerinden aldığı emir vasıtasıyla Kerbelâ’ya gelmiştir. Mersiyelerde Şimr, zaman zaman emir aldığı üstleriyle de birlikte anılır. Bunlardan birisi Kûfe valisi İbni Ziyâd diğeri ise Kerbelâ’daki ordunun komutanı olan İbni Sa’d’dır:

Cevşen-i zulmün idi Zi‘l-Cevşen-i hâ’in senün
Başbuğun İbni Ziyâd u İbni Sa‘d-ı nâ-sa‘îd
Eşref Paşa (Kıt‘a 3/6) (Arslan ve Erdoğan, 2009, s. 241).

Farklı şiiirlerde de Şimr, yine Kerbelâ olayının gerçekleşmesine sebebiyet veren kişilerle birlikte anılır. Aşağıdaki beyitte de böyle bir anlayış hakimdir. Gül Baba, Şimr’e lanet etmeyenlerin Yezîd, İblis ve Mervân ile eşdeğer olduğunu dile getirmektedir:

Cân ile kim ki eylemedi Şimr’e la‘neti
Oldur Yezîd ü İblîs ü Mervân yâ Hüseyin³
Gül Baba Misâli (Kasîde 1/19) (Dede, 2001, s. 328).

2.3. İbni Ziyad

Hız. Hüseyin ve ailesinin şehit edilmesinde en büyük pay sahiplerinden birisi de kuşkusuz İbni Ziyad’dır. Mersiyelerde ‘Ubeydullah ve İbni Ziyâd isimleriyle kötü bir şekilde anılan, kendisine beddualar edilen bu kişi, Emevî valisi ‘Ubeydullah b. Ziyâd’dır. Tarihî vesikalara bakıldığında İbni Ziyâd’ın makamını koruyup yükseltmek için elinden gelen her şeyi yapmaktan çekinmeyen bir insan olduğu anlaşılmaktadır. Halife Yezîd tarafından Kûfe valiliğine getirilen İbni Ziyâd, bu makamı korumak için de elinden geleni yapmış ve Hz. Hüseyin’in şehit edilmesinde baş aktörlerinden birisi olmuştur; hatta Hz. Hüseyin’in kesik başının Dımeşk’a gönderilmesi konusunda da etkin rol oynamıştır:

“Öldürülenlerin kesik başları ve sağ kalanlar Kûfe’ye götürüldü. Ubeydullah’ın elindeki sopa ile (kadîb) Hz. Hüseyin’in başına ve yüzüne vurduğu için Enes b. Mâlik tarafından eleştirildiği bilinmektedir. Ardından Ubeydullah kesik başları ve sağ kalanları Dımeşk’a gönderdi. Ubeydullah’ın Hz. Hüseyin’in isteğini yerine getirmediği ve son anda Yezîd’i bilgilendirip onun talimatına göre davranmadığı için Kerbelâ Vak’ası’nda en büyük sorumluluğu taşıdığı kabul edilmekte ve kendisine lânet okunmaktadır” (Yüksel, 2012, s. 30).

Yezîd’in emriyle Kûfe valisi olan İbni Ziyâd, kendisi gibi adaletsiz (bî-dâd) olan halife Yezîd’in emirlerini eksiksiz olarak yerine getiren bir vali olarak anılmaktadır:

Kûfe vâlîsi olup geldi ‘Ubeyd İbni Ziyâd
Kıldı icrâ-yı hükûmet nice demler bî-dâd
Cemâlî Baba (Terkîb-i Bend 1/9) (Arslan ve Erdoğan, 2009, s. 202).

Halife Yezîd’in emirlerini yerine getirmekte en büyük sorumlu konumunda bulunan İbni Ziyâd, âdeta Yezîd’in Kerbelâ’daki gölgesi konumundadır. Bir satranç metaforu etrafında şekillenen aşağıdaki şiiirde, her iki dünyada da hakaretlere uğrayacak olan ve ikiyezli (riyâkâr)

³ Beyitte geçene ‘Şimr’ kelimesi Dede (2001) tarafından ‘şîre’ şeklinde okunmuştur. Aynı metin, Kerbelâ mersiyeleri üzerine bir çalışma yapan Arslan ve Erdoğan (2009) tarafından ise metni anlam açısından doğru şekilde tamamlayan ‘Şimr’ şeklinde okunmuştur. Biz de çalışmamızda metni doğru olarak gördüğümüz ‘Şimr’ şeklinde alıntılıdık.

olarak nitelendirilen İbni Ziyâd'ın, yapmış olduğu oyunlarla şâhı (Hz. Hüseyin'i) Kerbelâ'da çok zor bir duruma soktuğu (şâhı kodı nat'-ı belâ içre piyâde) ifade edilmiştir:

Tükür iki 'âlemde ruh-ı İbni Ziyâd'a
Oynatdı atın lu'b ile meydân-ı riyâda
Ol şâhı kodı nat'-ı belâ içre piyâde
Yansun o gönül âteşe bu hâle ki yanmaz
Kör olsun o gözler ki bu dem kana boyanmaz

Hasîrîzâde Hafız Mehmed (Muhammes 1/5) (Çiftçi, 2008, s. 296).

Hz. Hüseyin'in Kerbelâ'da şehit edilmesi başlı başına çok acıklı bir olaydır ancak Kerbelâ' Hz. Hüseyin ve ailesinin başına gelen tek acıklı olay bu hadise değildir. Bu hadise gerçekleşene kadar Hz. Hüseyin ve çevresindekiler başta sıcak çöl ikliminde su sıkıntısı olmak üzere pek çok musibetle baş etmek zorunda kalmışlardır. Yezîd'in emriyle Hz. Hüseyin ve ailesini sıkı bir takibe alan ve onların suya ulaşmasını engelleyen kişilerden biri de İbni Ziyâd'dır:

Anın emrine itbâ'en bu zulmi İbni Ziyâd itdi
Ne itdiyse anı da ol serdâr-ı 'Amr-ı nahs itdi
Susuz koydı bununla kalmayup bir de şehîd itdi
Ne zâlimdir bunlar dînsiz îmânsız böyle bir itdir

Âgehî (Murabba' 1/10) (Arslan ve Erdoğan, 2009, s. 104).

2.4. Ömer b. Sa'd

İslamiyet'i ilk kabul edenlerden, aşere-i mübeşşereden olan Sa'd b. Ebî Vakkas gibi bir sahabenin oğlu olan Ömer b. Sa'd, Kerbelâ hadisesinin gerçekleştiği zaman diliminde Kûfe'de üst rütbeli bir askerdir. Bu elem verici olay gerçekleşmeden önce Kûfe valisi İbni Ziyad, çıkan bir isyanı bastırması için onu Rey valisi tayin eder ancak Hz. Hüseyin'in Kûfe'ye doğru yola çıkması üzerine İbni Ziyad, onu Hz. Hüseyin'i durdurmak için görevlendirir. Aslında Ömer b. Sa'd'ın ilk başta Hz. Hüseyin'e kılıç çekmek, onunla savaşmak gibi bir niyeti yoktur. Ancak elde etmek istediği Rey valiliğinin anahtarı Hz. Hüseyin'i durdurmaktan geçmektedir. Sonunda dünya malı olan Rey valiliğini seçen ve Hz. Hüseyin'in üzerine giden ordunun komutanlığını yapan Ömer b. Sa'd, Kerbelâ olayının en önemli aktörlerinden birisi olmuştur (Algül, 2015, s. 122-125). Nitekim mersiyelere bakıldığında yukarıda vermiş olduğumuz tarihî bilgilere paralel izler bulmak mümkündür. Aşağıdaki şiirinde Muharrem Efendi; İbni Sa'd'ın İbni Ziyad'ın telkinleri ile Rey valiliğini almak için Hz. Hüseyin'in üzerine gittiğini, yapmış olduğu bu eylem vasıtasıyla da onun cehennemi hak ettiğini ayrıntılı bir şekilde dile getirir:

Ey İbn-i Sa'd ihânet ile rumha takdığın
Re's-i şerîf-i sıbt-ı Resûl-i Hudâ mıdır

Yıkdu binâ-yı dînüni ümmîd-i câh ile
Ey bed-gümân bu olacak iddi'â mıdır

Oldun dürûğ-ı İbn-i Ziyâd'a firîfte
Deh-rûze câh devlet-i mülk-i bekâ mıdır

Kâfir misin ya münkir-i rûz-ı cezâ mısın
Âl-i Resûl'e böyle hakâret revâ mıdır

Şevk-i emâret-i Taberistân-ı mülk-i Rey
Çekdi seni cehenneme hey İbn-i Sa'd hey

Muharrem Efendi (Terkîb-i Bend 1/55-59) (Arslan ve Erdoğan, 2009, s. 527).

Cemâli Baba tarafından yazılan mersiyyede ise kara yüzlü (rû-siyâh) ve doğru yoldan sapmış (güm-râh) olarak tasvir edilen Ömer b. Sa'd, Hz. Hüseyin ile teke tek mücadele edemeyecek kadar cesaretsiz bir ordu komutanı olarak gösterilmiştir:

Sa'd-ı Vakkâs-ı 'Ömer olmuş idi ser-' asker
Leşkeri başına cem' itdi hemân ol rû-siyâh

Didi ki biz bunlar ile yek yeke gavgâ itsek
Cümlemizi yalnız bu kıracaktır vallâh

Bir uğurdan hamle itmeklik için ol şâha
Virdi kumandayı 'asker-i Yezîd'e ol güm-râh

Cemâlî Baba (Terkîb-i Bend 1/98) (Arslan ve Erdoğan, 2009, s. 207).

2.5. Mervân

Ümeyye ailesine mensup olması sebebiyle Muâviye'nin ve Yezîd'in akrabası olan Mervân, Emevî Devleti içinde önemli görevlerde bulunmuş bir kişidir. Hz. Osman'ın katledilmesinin ardından Hz. Ali'ye biat etmeyen Mervân (Aycan, 2004, s. 225-227) yapmış olduğu faaliyetlerle İslam dünyasında tartışılan isimlerden birisi olmuştur; öyle ki Hz. Hüseyin'e karşı kılıç zoru kullanılması fikrini Yezîd'e veren de odur:

“Muâviye'nin ölümünden (60/680) sonra Mervân Yezîd'den daha fazla yakınlık gördü. Yezîd'in Medine valisine, Yezîd'in biat etmek istemeyen Hz. Hüseyin ve Abdullah b. Zübeyr'e karşı kuvvet kullanmasını tavsiye etti. Hz. Hüseyin'in katledilmesine müslümanların gösterdiği tepki ve Medine halkının Abdullah b. Hanzale liderliğinde Emevî yönetimine karşı ayaklanması sırasında (63/683) nüfusları 1000 civarında gösterilen Ümeyyeoğulları ile birlikte zor durumda kaldı” (Aycan, 2004, s. 226).

Mervân'ın Yezîd'e vermiş olduğu öğüt, sadece Hz. Hüseyin ve ailesinin şehit edilmesine sebebiyet vermemiş ayrıca İslam dünyasında bugüne kadar süregelen ayrılıkları da tetiklemiştir. Bu açıdan onun öğüdü aslında bir öğüt değil, fitnedir ve bu fitneyi ilk olarak koparan da Mervân'dır:

Evvelâ Mervân kopardı fitneyi kıldı fesâd
İbn-i mel'ûn ol Yezîd kim eyledi turdı 'inâd
Çekdi 'asker Kerbelâ'ya cem' idüp İbn-i Ziyâd
Hânedân-ı Ehl-i Beyt'ün dâdına kıldı bî-dâd
Âh Hüseyin'im vâh Hüseyin'im Şâh Hüseyin-i Kerbelâ

Mebnî Baba (Muhammes 1/6) (Arslan ve Erdoğan, 2009, s. 516).

Yezîd'e vermiş olduğu öğüt neticesinde Hz. Hüseyin'in ölümüne sebep olanlardan birisi olan Mervân, Kerbelâ mersiyelerinde adına lanet okunan şahıslardandır. Öyle ki Mervân, Hâşim Baba tarafından her devirde ortaya çıkan bir fitne kaynağı olarak görülmüştür:

Her devirde devr iden Mervân'a sad la'net tamâm
Hazret-i Zeynü'l-'Abâ'ya sad salât u sad selâm

Hâşim Baba (Mesnevî 1/6) (Arslan ve Erdoğan, 2009, s. 326).

Şair Arşî ise aşağıdaki beytinde sadece Mervân'a değil onun soyundan gelen şeyh, vaiz ve müçtehitlere de lanet okumaktadır. Şair, bu söylemi oluştururken halk edebiyatındaki taşlamalarda da sıkça karşımıza çıkan bir ifade olan “yuf” kelimesini kullanmaktadır:

Kimisi şeyh kimisi vâ'iz kimisi müctehid
Tâbi'-i Mervâniyânın cümle aksâmına yuf

Arşî Baba (Kasîde 1/4) (Arslan ve Erdoğan, 2009, s. 142).

2.6. Ca'de ve İbni Mülcem

Ca'de'nin tam ismi Ca'de bint Eş'as b. Kays olup kendisi Hz. Hasan'ın katilidir (Fığlalı, 1997, s. 283). İbn Mülcem ise Hz. Ali'nin katilidir (Fığlalı, 1999, s. 220). Her iki isim de ehl-i beytin katilleri olduğundan dolayı Kerbelâ hadisesini gerçekleştiren diğer katiller ile mersiyelerde kötü sıfatlarla zikredilir. Ancak Ca'de ve İbni Mülcem isimlerinde Kerbelâ mersiyelerinde çok sık rastlanmaz.

Ali Feyzî, hem Hz. Ali'nin hem de Hz. Hüseyin'in katilinin isimlerini aynı şiirde zikretmiş ve her ikisine de lanet okumuştur:

Koyma la'netden dem-â-dem rûh-ı İbn-i Mülcem'i
Şimr-i Zü'l-cevşen Yezid'ün Fir'avandur hem-demi

Ali Feyzî (Müsebba'1/1) (İlgar, 1997, s. 41).

Eşref Paşa ise Hz. Peygamber'in iki sevgili torunu olan Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in katilleri olan Ca'de ve Şimr'in isimlerini aynı şiirde zikretmiş ve her ikisini de kötü sıfatlarla anmıştır:

Zehr-nâk-i Ca'de-i mel'ûnedir zât-ı Hasan
Zahm-dâr-ı Şimr-i azlemdir Hüseyin-i Kerbelâ

Eşref Paşa (Gazel 11/3) (Arslan ve Erdoğan, 2009, s. 244).

2.7. Kûfeliler

Kûfe, Bağdat'ın 170 km. uzağında, Nefes ile Kerbelâ arasında Fırat'ın batı kenarında Hz. Ömer'in emriyle Kerbelâ Vak'ası'nda Yezîd'in ordu komutanlığını üstlenen Ömer'in babası olan Sa'd b. Ebû Vakkas tarafından kurulmuştur. İslamiyet'in ilk devirlerinden itibaren birçok çalkantılı olaya ve siyasi çekişmeye sahne olan Kûfe şehri, Kerbelâ olayına da şahitlik etmiştir (Avcı, 2002, s. 339-341). Şehrin olaya şahitlik etmesinin yanı sıra özellikle Kerbelâ hadisesinin öncesi ve olayın oluş zamanında Kûfe halkının takındığı tavır, İslam dünyasında öteden beri eleştirilmiştir. Hz. Hüseyin'i bizzat Kûfe'ye davet ederek onun yanında olduklarını bildiren, ona karşı bağlılık yemini eden Kûfe halkı; Hz. Hüseyin, Kûfe için yola çıktığında ve Kerbelâ mevkiinde şehit edildiğinde onun yanında bulunmamıştır. Yezîd'in emrindeki askerlerin

baskısından ve Kûfe valisi İbni Ziyad'ın yaptırımlarından korkan Kûfe halkı, Hz. Hüseyin'e arkasını dönmüştür:

“Kûfeliler, Muâviye'nin ölümü üzerine yerine geçen oğlu Yezîd'e biat etmeyen Hz. Hüseyin'i gönderdikleri elçi ve mektuplarla Kûfe'ye davet edip halife yapmak istediler. Halktan binlerce kişi, Hüseyin tarafından durumu yerinde incelemesi için Kûfe'ye gönderilen amcasının oğlu Müslim b. Akîl'e biat etti. Fakat Vali Ubeydullah b. Ziyâd'ın sert tedbirleriyle halk biattan vazgeçerek Müslim'in etrafından dağıldı; Müslim de yakalanarak öldürüldü (60/680). Yeni gelişmelerden haberdar olmayan Hz. Hüseyin, Müslim b. Akîl'in öldürülmeden önce gönderdiği olumlu haberler üzerine Kûfe'ye doğru yola çıktı; ancak Kûfe yakınlarındaki Kerbelâ'da Vali Ubeydullah'ın görevlendirdiği Ömer b. Sa'd kumandasındaki ordu tarafından ailesi ve yakınları ile birlikte şehit edildi (10 Muharrem 61/ 10 Ekim 680)” (Avcı, 2002, s. 340).

Yukarıda anlatılan mezkûr sebeplerden ötürü Kûfe halkı, Kerbelâ olayının gerçekleşmesinde parmağı olan kişilerle birlikte anılır. Zaten Hz. Hüseyin'in Kerbelâ'ya gelmesine sebep olan da Kûfe halkıdır. Âgehî'ye göreyse Yezîd'in emriyle Hz. Hüseyin'i şehit etmek için Kerbelâ'ya gelen askerlerin yanında Kûfe ehli de bulunmaktadır:

Derildi Kerbelâ'ya Kûfe ehli 'asker-i Şâm ile
Hüseyn'in âl ü evlâdın şehîd eylediler cümle
Susuz koyup nihâyetde o şâha kıldılar hamle
Nazar kıl yâ Muhammed gör bu ümmetler ne ümmetdir

Âgehî (Murabba' 2/2) (Arslan ve Erdoğan, 2009, s. 104).

Yezîd'in emriyle Hz. Hüseyin'i Kerbelâ'da durdurmakla görevli olan Şâm vilayetinden gelen askerlerin yanında Kûfe vilayetinden askerler de bulunmaktadır. Aşağıdaki şiirinde buna vurgu yapan Cemâlî Baba, aynı zamanda Kûfe halkının Hz. Hüseyin'e karşı vermiş olduğu sözleri de yerine getirmediğini belirtmemiştir:

Buldırılıp âhirü'l-emr katline idüp ikdâm
Leşker-i Şâmî vü Kûfiler o dem kıldı cihâd

'Akıbet hazreti tenhâ bırakup Kûfiler
'Ahd u peymânı şikest itdi o kavm-i ifsâd

Cemâlî Baba (Terkîb-i Bend 1/12-13) (Arslan ve Erdoğan, 2009, s. 202).

Aşkî'ye göre Kûfe halkı 'ehl-i Kûfe', Hz. Hüseyin ve ailesine karşı savaş açıp onu öldürmekle “merdûd” (kovulmuş) olmuştur; buradaki “merdûd” elbette “dinden kovulmuş” anlamını karşılamaktadır. Nitekim şair aşağıdaki beyitte bu durumu ifade etmiştir:

Cümle 'âlemün halkı bîzâr oldı ehl-i Kûfe'den
Merdûd olup itdiler sana tîri bârân yâ Hüseyin

Aşkî (Kasîde 195/9) (Alper, 2005, s. 284).

2.8. Süfyânîler

Kerbelâ hadisesinin birinci derecede sorumlusu kuşkusuz ki o dönemde Emevî hükümdarı olan Yezîd'dir. Yezîd'in baba tarafından dedesi, yani Muâviye'nin babası ise Ebû Süfyân'dır. İslam tarihinde yapmış olduğu eylemlerle isimleri her zaman için tartışma konusu olan Yezîd ve Muâviye'nin atası olan Ebû Süfyân da zamanında İslamiyet ile bağdaşmayan

eylemlerde bulunmuştur. Hatta yaptıklarından dolayı bazı Şii kaynakları, Ebû Süfyân'ı münafık ve zındık olarak görürler:

“Sünnî kaynakları Ebû Süfyân'ın İslamiyet'i kabul ettikten sonra samimi bir Müslüman olduğunu belirttiği hâlde daha ziyade Şii müellifler bunun aksini iddia ederler. Hatta onun bir münafık ve zındık olduğunu, Hz. Peygamber'e inanmadığını, lâedriyye mezhebini benimsediğini de ileri sürenler vardır” (Aycan, 1994, s. 232).

Ebû Süfyân'la başlayıp Muâviye ile devam eden ve Yezîd ile son bulan eylemler silsilesine bakıldığında bu isimlerin tamamının İslamiyet'e zarar veren eylemler içerisine girmiş oldukları görülür. Bu nedenle Kerbelâ mersiyelerinde sözü edilen bu isimlerin hepsinin ismini anmak yerine şiirlerde 'Süfyânî' ifadesi kullanılır. Bu ifadeyle yan yana kullanılan sıfatlar ise oldukça aşağılayıcıdır. Her dönemde Hz. Peygamber (s.a.v) ve onun ehl-i beytine türlü sıkıntılar çıkaran Süfyânîler, şiirlerde bazen şeytanlara benzetilmiş bazense hayvanlarla eşdeğer tutulmuştur:

Hiç çıkar mı kalbimizden zulmü Süfyânîlerin
Bî-mürüvvet bî-hayâ siz kavm-i murdârîlerin
Birbirinden merhametsiz vahşî hayvânîlerin
Nefs-i şûmun pîşvâsı tâ ki şeytânîlerin
Es-selâm ey mâder-i bint-i Resûl-i Kibriyâ
Hüzne gark itdi cihâm bil Hüseyin-i Kerbelâ

Ali Rıza Erhan (Müseddes 36/4) (Tosun, 2006, s. 41).

Hz. Ali'nin Muâviye ile giriştiği halifelik mücadelesi sonucunda Muâviye'nin halifeliği elde etmesi ve akabinde hilafet ile yöneticiliği oğlu Yezîd'e bırakması pek çok Müslümanın kabul etmediği bir durumdur. Kerbelâ mersiyelerinde de Muâviye'nin ve Yezîd'in hükümdarlığı çoğu kez şairler tarafından sorgulanmıştır. Eşref Paşa da aşağıdaki şiirinde Hz. Hüseyin için müminlerini emiri ve Müslümanların imamı ifadelerini kullanarak bu sorgulamayı bir kez daha yinelemiştir. Şiirin devamında ise şair, Hz. Peygamber (s.a.v) ve onun soyunu üzenlerin hep Süfyân ailesi olduğunu belirtmiştir:

Emîrû'l-mü'minîn üzre Yezîdîler hurûc itdi
İmâmü'l-müslimîne Allah Allah bu ne 'isyândur

Gönül hâtır-nişân it kıssa-i dendân u ekbâdı
Resûl ü âlini dil-gîr iden hep Âl-i Süfyân'dur

Eşref Paşa (Kıt'a 4/1-2) (Arslan ve Erdoğan, 2009, s. 241).

Kerbelâ mersiyelerinde şairler, isimlerini zikrettiğimiz kişilere beddualar ve lanetler gönderirken okuyucusunun da kendisiyle birlikte aynı temennileri dilemesini ister. Çok sık karşılaşılan bu üslup özelliğinde şairlere göre mezkûr isimlere lanet okumayan, onlara beddua etmeyen kişiler de onlardan birisi (Süfyânî) olmaktadır:

Cân u dilden ol Yezîd'e la'net itmez havf ider
Cinsini isbât ider Süfyânî'dir ehl-i riyâ

Racûlî (Gazel 22/7) (Karakaş, 2008, s. 82).

2.9. Şâmiyân

Çalışmamıza konu olan mersiyelerde eleştirilen ve kötü sıfatlarla nitelendirilen topluluklardan birisi de ‘Şâmiyân’ veya ‘ehl-i Şâm’ olarak nitelendirilen topluluktur. Şamlılar veya Şam halkı olarak çevirebileceğimiz bu ifade ile kastedilen aslında Emevî hükümeti, yöneticileri ve askerleridir. Emevî Devleti’nin başkenti olan Şam şehri, önceden beri Emevî hanedanına kapılarını ardına kadar açmıştır. Hz. Osman’ın öldürülmesinin akabinde Hz. Ali ile hilafet mücadelesine giren Muâviye, ilk ciddi desteklerden birini Şam halkından almıştır:

“Muâviye, Hz. Osman hakkında ilgisiz kaldığını ve suç ortağı olduğu isyancıları ordusunda barındırdığını ileri sürerek Hz. Osman’ın yerine Medine’de halife seçilen Hz. Ali’ye biat etmedi. Hatta yeni halifeye isyan etmekle kalmadı, Hz. Osman’ın yakın akrabası olarak hukuken onun kanını dava etme hakkına sahip olduğunu söyledi ve bunu gerçekleştirmek için Şam halkından biat aldı” (Yiğit, 1995, s. 88).

Muâviye’nin davasında Hz. Ali’ye sırt çeviren, sonraki dönemlerde de Hz. Hüseyin’in Kerbelâ’da şehit edilmesi hadisesini durdurmamış ve hatta bu olaya destek veren Şam halkı özellikle Hz. Ali taraftarlarınca kıyasıya eleştirilmiştir. Bu tavrın yansımalarını Kerbelâ mersiyelerinde de görmekteyiz:

Gösterüp Allâh’a bir bir hep ‘Alî evlâdını
Al İllâhî Şâmiyân-ı bî-vefâdan dâdını
Bunda kes Bârî bu mazlum yavrular feryâdını
Diyerek ‘arz-ı şikâyet eyledi Mevlâ’sına

Fâhir Baba (Murabba‘ 1/15)(Arslan ve Erdoğan, 2009, s. 255).

Kûfe halkı, Hz. Hüseyin’e biat ettiklerini bildiren mektuplar göndermiş ancak sonradan bu biatın gerektirdiği yükümlülükleri yerine getirmemiş ve Yezîd’e karşı da cephe alamamıştır. Aşağıdaki şiirinde bu duruma vurgu yapan şair, Şam ve Kûfe halkının İslam alemini perişan ettiğini belirtmiştir:

Ehl-i Şâm u Kûfe tuğyân itdiler
Bezm-i İslâmı perîşân itdiler
Hâne-i îmânı virân itdiler
Batdı ‘âlem ser-be-ser bahr-ı gama
Ka‘be-i ‘ulyâ libâs-ı mâteme

Feyzî (Muhammes 5/1) (Arslan ve Erdoğan, 2009, s. 293).

Kerbelâ’da yaptıkları eylemlerin taşkınlık olarak nitelendirildiği ve Hz. Hüseyin’in susuz kalmasına vurgu yapıldığı bir başka şiirde ise yine Şam ve Kûfe halkı birlikte eleştirilmiştir:

Kıl nazar Kûfîlerün Şâmîlerün tuğyânına
Bir içim su vermediler Mustafâ’nın âline
El-‘ataş dürri saçıldı Kerbelâ meydânına
Teşne iken kevser ırmağı ‘uluvv-i şânına
Bir bölük güm-râh elinde kaldı Şâh-ı Kerbelâ
Server-i cümle şehîdân oldu şân-ı ‘alâ

Iydî (Müseddes 1/2) (Arslan ve Erdoğan, 2009, s.349)

2.10. Ümeyye

Ümeyye ismi cahiliye dönemi Arap topluluğu içinde kökenleri çok eskilere dayanan bir ailenin ismidir. Bu ailenin içinde hem cahiliye döneminde hem de dört halife döneminde önemli görevlere gelen kişiler mevcuttur. Sonraki dönemde ortaya çıkan Emevî Devleti'nin kurucuları da bu aile mensuplarıdır. Son derece etkili ve yetkin bir aile olmalarına rağmen İslam'ın ilk yıllarından itibaren belirli bir kesim tarafından eleştirilen ve dikkat edilmesi gereken bir aile olarak görülmüştür. Bunun en büyük sebebi de ailenin yapmış olduğu faaliyetlerdir:

“Ümeyyeoğulları içinde Hz. Osman gibi ilk Müslümanlar arasında yer alanlar bulunmakla birlikte bunların sayıları azdı. Ümeyye ailesi ileri gelenleri, Hz. Peygamber'in İslâm'a açık davetinin ilk günlerinden itibaren halkın Müslüman olmasını engellemeye çalıştılar. Bu hususta diğer müşrik liderlerle birlikte hareket ettiler; hatta şehirdeki nüfuzları sebebiyle bu hareketin elebaşısı oldular” (Yığit, 1995, s. 88).

İslam'ın ilk yıllarında Hz. Peygamber (s.a.v)'e zulüm eden Ümeyyeoğulları; sonraki dönemde İslam dünyasındaki ilk siyasi ayrılığın fitilini Muâviye ile ateşlemiştir. Yine bu ailenin bir mensubu olan Yezîd ise Hz. Hüseyin ile ailesini katletmiştir. Bütün bu etkenler bir araya geldiğinde Ümeyyeoğulları, Kerbelâ mersiyelerinde kınanan ve lanetlenen bir aile olarak karşımıza çıkmaktadır:

Yezîd'ün mâ-cerâsından haber virsem gerek dinle
Nübüvvet iddi'â iden Ümeyye neslidür anla

...

Ümeyye putların şâh-ı velâyet eyledi ihlâk
Anun-çündür 'Alî'ye gayz ider bu kavm-i bî-idrâk

Nübüvvet mu'cizâtıyla gelince Ahmed-i Muhtar
Ümeyye cedd-i Süfyânî 'adâvet eyledi izhâr

Ümeyy'ün nesl-i sulbinden zuhûr itdi nice bed-hû
Kimisi kâtil-i ahyâr kimi tâliblere bed-gû

Hâşim Baba (Mesnevî 1/9-16-17-18) (Arslan ve Erdoğan, 2009, s. 323-324).

Başka bir şiirde ise Ümeyye ailesinin Hz. Peygamber (s.a.v)'in soyu olan Haşimoğulları ile çok önceden beri husumet içerisinde olduğu ve bu durumun sonraki zamanlarda da devam ettiği belirtilmiştir. Bu husumetin bir neticesi olarak da Hz. Hüseyin, Ümeyye ailesinin yönettiği Emevî hanedanlığı tarafından şehit edilmiştir:

Hâşim'e düşmandı Ümeyye o düşmanlık ile
Tîğ-i zulm-i düşmenâna mübtelâsın yâ Hüseyin
İsyânî (Kasîde 1/16) (Özmen, 1998b, s. 192).

Senîh ise aşağıdaki şiirde, Ümeyye ailesinin kan dökücü bir aile olduğunu belirtir. Ümeyye ailesinin kan dökücülüğü Muâviye ve Yezîd dolayısıyla. Muâviye; Hz. Ali'nin hilafetini tanımayıp İslam birlikleri arasında kardeş savaşını başlatmış, Yezîd ise Hz. Hüseyin'i katletmiştir:

Zulm ü ezâsı âl-i Resûl-i celîledir
 Kavm-i Benî Ümeyye ne hûnî kabiledür
Senîh (Gazel 1/1) (Arslan ve Erdoğan, 2009, s. 638).

Sonuç

Kerbelâ mersiyeleri, Türk edebiyatında diğer mersiyelerden her anlamda ayrı tutulması ve farklı değerlendirilmesi gereken bir konudur. Kerbelâ'da şehit edilenlerin Hz. Hüseyin ve onun ailesi olması hasebiyle klasik Türk edebiyatında bu hadise en fazla işlenen konulardan birisi olmuştur. Bu mersiyelerde dikkat çeken en önemli unsurlardan biri şairlerin bir taraftan Hz. Hüseyin ve onun yakınlarına karşı duydukları sevgiyi dile getirirken bir taraftan da bu elem verici hadisenin gerçekleşmesinde payı bulunan kişilere lanetler ve beddualar yöneltmesidir. Bu açıdan bakıldığında belki de hiçbir mersiyede Kerbelâ mersiyelerinde olduğu kadar kargış ve hiciv bir arada bulunmaz. Çalışmamıza konu edilen mersiyelerde en fazla lanetlenen ve beddua edilen kişinin Kerbelâ olayının baş sorumlusu olan Emevî hükümdarı Yezîd olduğu görülür. Ondan sonra ismi beddualarla en çok özdeşleşen isim Şemir b. Zülcevşen'dir. Yezîd'den sonra en çok hicve uğrayan ismin Şemir olması dikkat çekici bir husustur. Şemir, Hz. Hüseyin'i şehit eden birkaç kişiden biri olması nedeniyle Hz. Hüseyin'i doğrudan şehit eden kişi olarak düşünülmüş ve dolayısıyla ismi şairler tarafından kötü sıfatlarla sıklıkla anılmıştır. Kerbelâ Vak'ası'nda etkili olan isimlerden Kûfe valisi İbni Ziyad ve ordu komutanı olan Ömer b. Sa'd da şairlerin kötü betimlerinden paylarını almışlardır. Mervân ise doğrudan olaya karışmış olmadığı hâlde, sadece Hz. Hüseyin'e karşı zor kullanılması telkinini Yezîd'e iletmesi sebebiyle eleştirilmiş ve bedduaya uğramıştır. Denilebilir ki şairler, Kerbelâ hadisesini anlatırken olayda geçen hiçbir ayrıntıyı kaçırmamış, olaya dahil olan herkesi şiirin içerisine bir şekilde yerleştirmeyi başarmıştır. Mezkûr mersiyelerde doğrudan Kerbelâ olayına dahil olmayan şahıs ve zümrelere de eleştiri yöneltildiği görülür. Özellikle Alevî-Bektaşî şairlerin şiirlerinde Ümeyye ailesi ve bu ailenin bir kolu olan Süfyâniler de eleştiri oklarının hedefi olmuştur. Ümeyye ailesinin sonradan Müslüman olmasına rağmen Hz. Peygamber (s.a.v.)'e karşı yapmış olduğu eylemlerle bilinen Ebû Süfyân'ı, Hz. Ali'ye karşı hilafet iddiasında bulunan Muâviye'yi ve Kerbelâ olayını gerçekleştiren Yezîd'i barındırması bu ailenin ciddi şekilde eleştirilmesine sebebiyet vermiştir.

Kaynaklar

- Aktaş, H. (2013). *Mersiyeden modern şiire tarihin şuuru Kerbelâ*. Trabzon: Yort Savul Yayınları.
- Algül, H. (2010). Hz. Hüseyin'in maruz kaldığı faciada Yezid'in sorumluluğu. *Çeşitli yönleriyle Kerbela I. cilt*. Sivas: Asitan Yayıncılık.
- Algül, H. (2015). *Kerbela kanayan bir yara gönül sızlatan bir facia*. İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Alper, K. (2005). *Giritli Aşkî ve Dîvânı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Arslan, M. ve Mehtap E. (2009). *Kerbela mersiyeleri*. Ankara: Alevilik Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları.
- Avcı, C. (1998). Hilâfet. *İslâm ansiklopedisi* (C. 17, s. 539-546). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. <https://islamansiklopedisi.org.tr/hilafet> Erişim Tarihi: [09.06.2023]
- Avcı, C. (2002). Kûfe. *İslâm ansiklopedisi* (C 26, s. 339-342). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. <https://islamansiklopedisi.org.tr/kufe> Erişim Tarihi: [12.04.2023]
- Aycan, İ. (1994). Ebû Süfyân. *İslâm ansiklopedisi* (C. 10, s. 230-232). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. <https://islamansiklopedisi.org.tr/ebu-sufyan> Erişim Tarihi: [27.03.2023]
- Aycan, İ. (2004). Mervân I. *İslâm ansiklopedisi* (C. 29, s. 225-227). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. <https://islamansiklopedisi.org.tr/mervan-i> Erişim Tarihi: [27.03.2023]
- Aycan, İ. (2020). Muâviye b. Ebû Süfyân. *İslâm ansiklopedisi* (C. 30, s. 330-332). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. <https://islamansiklopedisi.org.tr/muaviye-b-ebu-sufyan> Erişim Tarihi: [11.04.2023]
- Azizova, E. (2001). *Kerbela vak'ası*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çağlayan, B. (1997). *Kerbela mersiyeleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çiftçi, C. (2008). *Divan şiirinde Kerbela ağıtları*. İstanbul: Can Matbaacılık.
- Dede, M. (2001). *Dîvân-ı Gül Baba ve transkripsiyonlu metni*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dörtbudak, M. V. (2003). *Kıratoğlu Emin divanı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erol, M. (2002). *Azbî Baba divanı (inceleme-metin)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Fırlalı, E. R. (1997). Hasan. *İslâm ansiklopedisi* (C. 16, s. 282-285). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. <https://islamansiklopedisi.org.tr/hasan> Erişim Tarihi: [23.03.2023]
- Fırlalı, E. R. (1998). Hüseyin. *İslâm ansiklopedisi* (C. 18, s. 518-52). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. <https://islamansiklopedisi.org.tr/huseyin#1> Erişim Tarihi: [27.03.2023]
- Fırlalı, E. R. (1999). İbn Mülcem. *İslâm ansiklopedisi*. (C. 20, s. 2020). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. <https://islamansiklopedisi.org.tr/ibn-mulcem> Erişim Tarihi: [12.04.2023]

- İlgar, Y. (1997). *Afyonkarahisarlı şair Ali Feyzî (hayatı, eserleri, edebî kişiliği ve Türkçe divânı)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İsen, M. (1994). *Acıyı bal eylemek Türk edebiyatında mersiye*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- İsen, M. (2004). Mersiye. *İslâm ansiklopedisi* (C. 29, s. 218-219). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. <https://islamansiklopedisi.org.tr/mersiye#3-turk-edebiyati> Erişim Tarihi: [23.03.2023]
- Karakaş, E. (2008). *Racûlî, hayatı, edebî kişiliği ve divanı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kılıç, Ü. (2013). Yezîd. *İslâm ansiklopedisi* (C. 43, s. 513-514). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. <https://islamansiklopedisi.org.tr/yezid-i> Erişim Tarihi: [27.03.2023]
- Köksal, M. F. (2010). Bir şiir mecmuasından hareketle Kerbelâ literatürüne ekler. *Çeşitli yönleriyle Kerbelâ II. Cilt*. Sivas: Asitan Yayıncılık.
- Özmen, İ. (1998a). *Alevi Bektaşî şiirleri antolojisi Cilt IV*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları
- Özmen, İ. (1998b). *Alevi Bektaşî şiirleri antolojisi Cilt V*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları
- Tavukçu, O. K. (2009). Türk Edebiyatında ölüm şiirlerinin bazı üslûp özellikleri. *Halkbilim Dergisi*, 2(3-4), 59-73.
- Tosun, C. (2006). *Ali Rıza Erhan'ın hayatı, edebî şahsiyeti ve divanının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Üzüm, İ. (1998). Hüseyin. *İslâm ansiklopedisi* (C. 18, s. 521-524). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. <https://islamansiklopedisi.org.tr/huseyin#2-literatur> Erişim Tarihi: [27.03.2023]
- Yılmaz, M. (2016). *Klasik Türk edebiyatında Kerbelâ hadisesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yiğit, İ. (1995). Emevîler. *İslâm ansiklopedisi* (C. 11, s. 87-104). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. <https://islamansiklopedisi.org.tr/emeviler#1> Erişim Tarihi: [27.03.2023]
- Yiğit, İ. (2009). Sıffin savaşı. *İslâm ansiklopedisi* (C. 37, s. 107-108). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. <https://islamansiklopedisi.org.tr/sifin-savasi> Erişim Tarihi: [11.04.2023]
- Yüksel, A. T. (2012). Ubeydullah b. Ziyâd. *İslâm ansiklopedisi* (C. 42, s. 29-30). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. <https://islamansiklopedisi.org.tr/ubeydullah-b-ziyad> Erişim Tarihi: [27.03.2023]

Extended Abstract

As in all world literatures, classical Turkish literature has brought all kinds of issues that are in life and that concern people to poetry, and by creating various fantasy worlds on these topics, it has brought them together with its readers. One of these issues is death, which is the end of man's adventure in this world and leads him to a new world. Death is certainly not the end but also a new beginning and in a sense the continuation of life in this world in the next.

There is no doubt that one of the greatest realities in the world is death. Although death is a journey to a different world for the deceased, it is the embodiment of sadness and grief for those who love it. The laments and words spoken after the deceased have taken their place in our written and oral

literature. It is seen that verbal and written laments were uttered after the people who died from the ancient times of old Turkish history. This type, called Sagu, has undergone various changes after the Turks chose Islam as their religion. As a result of this change, the elegy genre, in which the reflections of Arabic and Iranian literature were seen, emerged. Although the elegy genre originated from different nations as a source, Turkish poets reflected their originality in this genre. In classical Turkish literature, which is blended with Islamic views, elegies also have an important place.

Although the love for the deceased and the respect shown to him are expressed through dirges, degrading and insulting expressions are also included in the dirges for the people who caused the death of the loved one. The more the deceased is loved and respected by the society, the more the poets attached importance to writing an elegy to the deceased. The multiplicity and volume of dirges written to a person is also an indication of the respect and love for that person.

The poets, against those who are respected, loved, respected and whose death is deeply saddened, put forth their enthusiastic expressions, which blend their feelings with a deep lyricism, in this genre called dirge. One of these dirges is the Karbala Lamentations. Karbala elegies are a subject that should be kept separate from other elegies in Turkish literature and should be evaluated differently. Those who were martyred in Karbala, Hz. Hussein and his family, this event has been one of the most discussed topics in Islamic Turkish literature. One of the most striking elements in these elegies is that the poets on the one hand, Hz. While expressing the love they feel for Hüseyin and his relatives, on the other hand, he directs curses and curses at those who had a share in the realization of this painful event. From this point of view, perhaps no dirge and satire are seen together as much as in Karbala elegies.

As a result of the Karbala event, in which Hz. Hüseyin and his subjects were martyred, on the one hand, the deep sadness caused by this event was told in classical Turkish literature, on the other hand, the poets gave information about the names of the people who took action in this sad event and the activities they had done. When the information given in the poems is examined, it is seen that what the poets told overlaps with the historical documents. Whoever the poets refer to with bad adjectives in elegies, all of those people are Hz. They are the people who had a hand in Huseyin's murder.

Our first aim in our study is to mention the name of Hz. Hüseyin will be to reveal the activities of the people who were involved in the martyrdom of Hüseyin. Our next aim will be to reveal with what expressions these people whose names are mentioned in the Karbala elegies are mentioned by the poets in the poems.

It is seen that the most cursed and cursed person in the Karbala elegies is Yazid, the Umayyad ruler who was the chief responsible for the Karbala event. After that, the name most identified with curses is the murderer named Shemir. It is noteworthy that after Yazid, Shemir is the most satirical name. Shemir, because he was one of the few people who martyred Hz. Hüseyin. He was thought to be the person who directly martyred Hüseyin, and therefore his name was frequently mentioned by poets with bad adjectives. Among the influential figures in the Karbala Incident, the governor of Kufa, Ibn Ziyad, and the army commander, Ömer. The person named Sa'd also took his share of the bad descriptions of the poets. Although Marwan was not directly involved in the event, only Hz. Hüseyin was criticized and cursed for conveying the suggestion of using force against Hüseyin to Yazid.

It can be said that while the poets were describing the Karbala event, they did not miss any detail in the event and managed to place everyone involved in the poem in some way. In the aforementioned elegies, it is seen that criticism is directed against individuals and groups who are not directly involved in the Karbala event. Especially in the poems of Alevi-Bektashi poets, the Ümeyye family and the Süfyânîs, a branch of this family, have also been the target of criticism arrows. Although the Umayya family later became Muslims, Abu Sufyan, known for his actions against the Prophet. This family was seriously criticized for hosting Muaviye, who claimed the caliphate against Hz. Ali, at Yazid, who carried out the Karbala event.